

Öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusunda görüşlerinin belirlenmesi**Şehmus Ateş¹, Muharrem Nuri Akyürekli², Nurullah Demir³, Sedat Yılmaz⁴****DOI 10.5281/zenodo.10086095****Özet**

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusunda görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden bir durum çalışması metodolojisi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu 22 okul idarecisi oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan katılımcıların seçiminde maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı için 4 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma, öğretmenlerin okullarda yeşil örgütsel davranışlara ilişkin görüşlerini incelemiştir. Öğretmenler, okuldaki çevre dostu uygulamaları genellikle yetersiz bulmakta, ancak öğrencileri çevre konusunda bilinçlendirmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. Atık yönetimi ve enerji verimliliği konularında belirli stratejilerle öğrencilere bilgi verilmeye çalışmaktadırlar. Öğrencilere yeşil davranışları teşvik etmek için kullanılan yöntemlerde başarılı olursa da bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı çevre projelerine katılmakta ve bu projelerin öğrenci öğrenimine olumlu katkılar sağladığını belirtmektedirler.

Anahtar Kelimeler: öğretmen, yeşil örgütsel davranış, doğal çevre**Determination of teachers' views on green organisational behaviors****Abstract**

The purpose of this study is to determine teachers' views on green organisational behaviours. This study was created using a case study methodology from qualitative research designs. The study group of the research consists of 22 school administrators. Maximum diversity sampling was used in the selection of the participants. A semi-structured interview with 4 open-ended questions was used as a data collection tool. The data were obtained through face-to-face interviews. Content analysis was used to analyse the data. The study examined teachers' views on green organisational behaviours in schools. Teachers generally find environmentally friendly practices in schools inadequate, but they use various methods to raise students' awareness about the environment. They try to inform students about waste management and energy efficiency through specific strategies. Although the methods used to encourage green behaviours in students are successful, some challenges are encountered. Some of the teachers participate in environmental projects and state that these projects contribute positively to student learning.

Keywords: teacher, green organizational behaviour, natural environment

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, sehmusates1@hotmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, makyur3421@gmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, nuri2101@hotmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, s.yilmaz.2122@gmail.com

Giriş

İmalat ve hizmet sektörlerindeki büyük ölçekli üretim birimleri, artan makineleşme ve teknolojik ilerlemeler, bir kuruluşun verimliliğinin ve kârlılığının artmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, kaynakların -özellikle de doğal kaynakların- kullanımındaki bu artış, kaynakların sürdürülebilirliği ve diğer çevresel sorunlara da yol açmıştır. Bu sonuçla eş zamanlı olarak, birçok akademisyen iklim değişikliği, kaynak rezervleri ve çevrenin korunması fikirlerini araştırmaktadır (Haden vd., 2009). Modern dünyada, kuruluşların hem insanların hem de grupların çeşitli ve artan gereksinimlerini karşılamak için daha fazla zaman ve kaynak harcaması gerekmektedir. Doğal dünyadan çıkarılan ve belirli bir işlemde geçirildikten sonra uygarlık tarafından kullanılan doğal kaynaklar, bu artan talepleri karşılamak için kullanılan en önemli kaynak türüdür. Bununla birlikte, bu doğal kaynaklar tükenmektedir ve yakında yok olabilirler çünkü sonludurlar veya kullanıldıkları hızda kendilerini yenileyemezler. Bununla birlikte, insanların ve kuruluşların taleplerini karşılamak için mal üreten işletmeler doğal kaynakları kullansa da, son zamanlarda ortaya çıkan bir diğer önemli endişe, bu işletmelerin bittiklerinde çevreye verdikleri zarardır. Ekonomik faaliyetin endişe verici bir yönü, insan varlığı ve ekonomik faaliyet için gerekli olan doğal çevreye verilen zarardır (Bayraktutan ve İnmez, 2017).

Kuruluşlar doğadan elde ettikleri kaynakları bir işlemde geçirdikten sonra ürün olarak müşterilerin faydasına sunarlar. Kaynak tüketiminin ekosistem üzerinde yarattığı tahribat her geçen gün artmaktadır. Bununla birlikte, kaynak kısıtlamaları nedeniyle, kuruluşlar çevreye duyarlı olmaya ve çevreyi korumak ve faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde yürütmek için harekete geçmeye, diğer bir deyişle yeşil örgütsel davranışlara zorlanmaktadır. Bu zorunluluk sosyal sorumluluk, yasal gereklilikler, tüketici ve sivil toplum kuruluşlarının baskısı ve çevre yasaları ile ilişkilendirilebilir (Siegel, 2009). Baskı ve beklentiler nedeniyle, işletmeler ve çalışanlar kaynakları akılcıca kullanmalı ve faaliyetlerinin mümkün olan en az miktarda çevresel zarar bırakmasını sağlamalıdır. Bir işletmedeki çalışanların davranışları, üretim sürecinde ne kadar kaynak tüketildiği ve ne kadar çevresel zarara neden olunduğu üzerinde etkili olabilir. İnsanlar tarafından üretilen çevresel zarar önemli bir endişe kaynağı olmakla birlikte, şirketler de daha büyük oranlarda zarar verebilir (Karakuş & Çelebi, 2018) Doğal çevrenin sürdürülebilirliğinin korunması açısından çalışanların sayısı ve ülke genelindeki dağılımı daha önemli hale gelebilir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün eğitim kurumları, hem çalışan sayısı hem de hizmet verdikleri nüfus bakımından ülke genelindeki en büyük kuruluşlar arasında yer almaktadır. Kurum bünyesinde 66.849 okul, 18.108.860 öğrenci ve 1.077.307 öğretmen bulunmaktadır. Dolayısıyla bu okulların yöneticilerinin çevreye duyarlılığı konusunda yapılmaya değer bir çalışma olduğu düşünülmektedir (MEB, 2023).

Bu çalışmanın amacı, doğal çevreyi doğrudan olmasa da dolaylı olarak kullanan ve doğal çevreden kaynak elde eden eğitimcilerin yeşil örgütsel davranışlarını tespit etmek, insanları çevre koruma konusunda bilgilendirmek ve danışmanlık yapmak, toplumu bu yönde yönlendirmek ve toplanan verilere dayanarak akademisyenlere, politika yapıcılara, kamu ve özel sektördeki yöneticilere önerilerde bulunmaktır. Öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusundaki görüşlerinin belirlenmesi, birçok nedenle önemlidir. Eğitim, bireylerin sürdürülebilirlik konusunda bilinçlenmeleri için temel bir platformdur. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri, eğitimde sürdürülebilirlik bilincinin ne derece yer bulduğuna dair bir fikir sunar. Öğretmenlerin görüşleri, okullarda ve eğitim kurumlarında uygulanan yeşil örgütsel davranışlarla ilgili politikaların etkinliğini değerlendirmede önemli bir veri kaynağıdır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri, çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik konularında kullanılan

eğitim materyali ve içeriğinin geliştirilmesine katkı sağlar. Öğretmenlerin sürdürülebilirlik konusundaki görüşleri, öğrencilere bu konuda nasıl rehberlik ettiklerini ve öğrenci davranışlarını nasıl yönlendirdiklerini ortaya koyar. Öğretmenlerin deneyimleri ve geri bildirimleri, okulların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını geliştirmesi için yol gösterici olabilir. Öğretmenler, toplumun genelinde sürdürülebilirlik bilincinin artırılmasında kilit rol oynarlar. Onların bu konudaki görüşleri, toplumsal farkındalığın ne derece artırıldığını gösterir. Özetle, öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar hakkındaki görüşlerini belirlemek, eğitimin bu alandaki etkinliğini değerlendirmek, eğitim politikalarını ve içeriklerini şekillendirmek, öğrenci davranışlarını yönlendirmek ve toplumsal farkındalığı artırmak için akademik açıdan kritik bir öneme sahiptir.

Araştırma ile öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusunda görüşlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Okullarda mevcut olan çevre dostu uygulamaların öğretmenler tarafından nasıl değerlendirildiği ve bu uygulamaları desteklemek ya da geliştirmek için öğretmenlerin hangi adımları attığına yönelik görüşler nelerdir?
2. Öğretmenlerin atık yönetimi, enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik konularında bilinçli çabaları nelerdir ve bu konuları öğrencilere bütünleştirmek için kullanılan stratejiler nelerdir?
3. Öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmak ve yeşil davranışları teşvik etmek adına öğretmenlerin bulduğu etkili yöntemler nelerdir ve bu süreçte karşılaşılan zorluklar nelerdir?
4. Öğretmenlerin okul veya topluluk odaklı çevre projelerine katılım durumu nedir ve bu projelerin öğrencilerin yeşil bilincine ve genel öğrenimlerine etkisi nedir?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden bir durum çalışması yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bir durum çalışmasının temel özelliği, bir veya daha fazla olayın veya durumun kapsamlı bir şekilde incelenmesidir. Durum çalışması, incelenen konulara objektif bütünlük içinde yaklaşır. Bu bütünlük içindeki vurgu, incelenen konu üzerindeki etki ve sonuçlar üzerinedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma grubu

2022-2023 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan 22 öğretmen bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların seçiminde maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre maksimum çeşitlilik örneklemesinin temel amacı, çalışma katılımcısı olabilecek bireylerin özelliklerindeki değişkenliği artırmaktır. Bu nedenle, örnekleme seçerken kıdem, yaş ve eğitim durumu gibi bir dizi demografik özellik göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmanın başında, literatür araştırmasının bulgularına, uzmanların görüşlerine ve öğretmenlerle yapılan görüşmelere dayanarak bu unsurların durumu tanımlamada önemli olduğu düşünülmüştür. Aşağıdaki tabloda katılımcıların demografik bilgileri listelenmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya katılanların demografik değişkenleri

No	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K01	Erkek	Sınıf Öğretmeni	39	15	Yüksek Lisans
K02	Erkek	Sınıf Öğretmeni	42	16	Lisans
K03	Kadın	Sınıf Öğretmeni	42	15	Lisans
K04	Erkek	Sınıf Öğretmeni	35	12	Lisans
K05	Erkek	Sınıf Öğretmeni	38	14	Lisans
K06	Kadın	Sınıf Öğretmeni	29	0	Lisans
K07	Kadın	Sınıf Öğretmeni	37	11	Yüksek Lisans
K08	Kadın	Sınıf Öğretmeni	35	11	Lisans
K09	Erkek	Sınıf Öğretmeni	31	7	Lisans
K10	Erkek	Sınıf Öğretmeni	34	9	Lisans
K11	Kadın	Sınıf Öğretmeni	26	4	Lisans
K12	Kadın	Sınıf Öğretmeni	40	17	Lisans
K13	Erkek	Rehberlik	49	24	Yüksek Lisans
K14	Erkek	Sınıf Öğretmeni	36	12	Yüksek Lisans
K15	Kadın	Sınıf Öğretmeni	35	12	Yüksek Lisans
K16	Kadın	Sınıf Öğretmeni	35	11	Lisans
K17	Kadın	Sınıf Öğretmeni	32	8	Lisans
K18	Erkek	Sınıf Öğretmeni	44	17	Lisans
K19	Erkek	Sınıf Öğretmeni	49	27	Lisans
K20	Erkek	Sınıf Öğretmeni	47	25	Yüksek Lisans
K21	Erkek	Sınıf Öğretmeni	37	10	Lisans
K22	Erkek	Sınıf Öğretmeni	51	28	Lisans

Tablo 1’de verilen katılımcıların profili incelendiğinde, cinsiyet bakımından çalışmada Cinsiyet Dağılımı: Araştırmaya katılanların 13’ü erkek, 9’u kadındır. Bu, erkeklerin bu araştırmaya kadınlardan daha fazla katıldığını göstermektedir. Branş: Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu "Sınıf Öğretmeni" branşından gelmektedir. Sadece bir kişi "Rehberlik" branşından katılmıştır. Yaş Ortalaması: Katılımcıların yaşları genellikle 30-50 yaş aralığında değişmektedir. Ortalama yaş yaklaşık olarak 38’dir. Kıdem: Katılımcıların kıdemleri değişiklik göstermektedir. En az kıdeme sahip olan katılımcı 0 yıl (muhtemelen yeni başlamış) ile, en fazla kıdeme sahip olan katılımcı ise 28 yıl ile temsil edilmektedir. Ortalama kıdem yaklaşık 13 yıl civarındadır. Öğrenim Durumu: Katılımcıların büyük çoğunluğu lisans mezunu iken, bazı katılımcılar yüksek lisans derecesine sahiptir. Yüksek lisans derecesine sahip olanların sayısı 7’dir.

Veri toplama araçları

Bu çalışmada veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama aracı, üzerinde dört açık uçlu soru bulunan standartlaştırılmış bir görüşme formudur. Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi "karşılıklı ve etkileşimli soru sorma ve cevaplamaya dayanan planlı ve ciddi amaçlı bir görüşme" olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların çalışma konusu hakkında ayrıntılı bilgi vermelerini sağladığı için bu yaklaşım seçilmiştir. Bu yöntemin seçilmesinde, çalışma için ihtiyaç duyulan verilerin görüşme dışında başka bir yolla toplanmasının zorluğu da etkili olmuştur. Patton (1987) tarafından karşılıklı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve açık uçlu, standartlaştırılmış görüşme tarzı olmak üzere üç farklı görüşme tekniği önerilmiştir. Bu araştırmada kullanılan görüşme yöntemlerinden biri geleneksel açık uçlu görüşme formudur. Bu form her katılımcıya aynı şekilde ve aynı sırada sorulan, dikkatle hazırlanmış ve sıralanmış

bir dizi soru" olarak tanımlanmaktadır (Patton, 1987). Bu yöntem, katılımcılara biraz esneklik sağlarken öznellik ve önyargıyı en aza indirdiği için seçilmiştir.

Verilerin toplanması

Çalışmanın veri toplama süreci, 11 Mayıs - 10 Haziran 2023 tarihleri arasında yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Her katılımcıyla yapılan görüşmelerde, ortalama olarak 30-45 dakika süren ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmişlerdir ve görüşmeler öncesinde araştırmanın arka planı, önemi ve amacı hakkında bilgilendirilmişlerdir. Araştırmacılar, her katılımcıya aynı sırayla sorulan hazırlanan soruları içeren bir görüşme formu kullanmışlardır. Görüşmeler sırasında, araştırmacılar not almak için kalem ve kâğıt kullanmış ve görüşmeler kaydedilmiştir. Katılımcılara daha rahat bir ortam sağlamak amacıyla, her görüşme birebir olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin ardından araştırmacılar, elde ettikleri notları hızlı bir şekilde dijital ortama aktarmışlardır. Daha sonra, verilerin daha fazla analizi için kayıtlar kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

Geçerlik Güvenirlik

Nitel araştırmaların sağladığı istatistiksel veriler, nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirlik açısından farklı bir yaklaşım gerektirdiği gerçeğini yansıtamaz. Bu nedenle, nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik yerine "inandırıcılık" kavramı daha fazla vurgulanır ve nitel araştırmaların inandırıcılığını sağlamak için farklı önlemler alınır. Bu önlemler, iç geçerlilik (inandırıcılık), dış geçerlilik (aktarılabirlik), güvenilirlik (tutarlılık) ve tarafsızlık olmak üzere dört kritere dayanır (Noble & Smith, 2015; Shenton, 2004).

İnandırıcılık (iç geçerlilik) sağlanması için uzun süreli katılımcı teması, araştırmacı yanlılığının en aza indirgenmesi, katılımcı teyidi ve teknik üçgenleme gibi yöntemler kullanılır. Ayrıca, amaçlı örnekleme, araştırma ortamının ayrıntılı bir şekilde sunumu ve katılımcıların kapsamlı bir şekilde tanıtılması da aktarılabirliği (dış geçerlilik) artırmaya yönelik yaklaşımlardır (Guba, 1981). Bu çalışmada da amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır.

Çalışmanın inandırıcılığını sağlamak için katılımcıların gönüllü olarak seçilmesi, görüşme öncesinde detaylı ön görüşmelerin yapılması ve görüşme sürecine ilişkin açıklamaların sunulması önemlidir. Ayrıca, katılımcılara yazılı olarak görüşme formunun iletilmesi, katılımcı teyidi açısından da önemli bir adımdır. Katılımcıların farklılıklarının ayrıntılı bir şekilde açıklanması, görüşme formunun hazırlanma sürecinin detaylı anlatılması ve soruların tamamen açık ve anlaşılır bir şekilde sunulması, aktarılabirliği sağlamaya yönelik önlemlerdir (Başkale, 2016). Bu çalışmada da katılımcıların gönüllü olarak seçilmesi, görüşme öncesinde detaylı ön görüşmelerin yapılması ve görüşme sürecine ilişkin açıklamaların sunulması ile inandırıcılık sağlanmıştır.

Tutarlılığı (güvenilirlik) sağlamak için ise araştırma sürecinin tüm aşamaları, araştırma yöntemleri, veri toplama süreci, analiz yöntemleri gibi unsurlar ayrıntılı olarak betimlenir. Ayrıca, literatür taraması, yöntem çeşitlemesi ve başka bir araştırmacının süreçleri incelemesi gibi adımlar da tutarlılığı güvence altına alır (Başkale, 2016). Bu çalışmada da sağlamak için ise araştırma sürecinin tüm aşamaları, araştırma yöntemleri, veri toplama süreci, analiz yöntemleri gibi unsurlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Sonuç olarak, nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik yerine inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve tarafsızlık kavramları daha fazla vurgulanır ve bu unsurların sağlanması için özenle çalışılır. Bu, nitel araştırmaların güçlü ve güvenilir sonuçlar üretmesine yardımcı olur.

Verilerin analizi

Çalışmanın verileri içerik analizi yöntemiyle ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İçerik analizi, görüşme verilerini sistematik ve dikkatli bir şekilde incelemek amacıyla kullanılan bir araştırma tekniğidir (Wach, 2013). Bu nedenle, çalışma içerisinde verilerin toplanmasından başlayarak sonuçların yorumlanmasına kadar olan her aşama büyük bir özenle gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi kullanılarak, veriler çalışmanın amacına uygun şekilde gruplandırılmış, temalar belirlenmiş ve kodlamalar yapılmıştır. Verilerin kodlanması, temaların düzenlenmesi ve tanımlanması, ardından sonuçların yorumlanması süreçleri eksiksiz olarak takip edilmiştir. Temalar, anlamlı bir şekilde birbirine bağlı kodların kategorilere dönüştürülmesiyle oluşturulan anlamlı gruplar olarak seçilmiştir. Bu temalar, kategoriler ve kodlar arasındaki bağlantılar dikkate alınarak bulgular kapsamlı bir şekilde yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Bulgular

Öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusunda görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada, araştırmaya katılan öğretmenlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin tema ve kodlara aşağıdaki bölümlerde yer verilmiştir.

Okullardaki Çevre Dostu Uygulamalar Konusunda Öğretmenlerin Değerlendirmeleri ve Yeşil Örgütsel Davranışları Desteklemek veya Geliştirmek İçin Neler Yaptıklarına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan; okuldaki çevre dostu uygulamaları nasıl değerlendirdiklerine ve yeşil örgütsel davranışları desteklemek veya geliştirmek için ne yaptıklarına ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Okullardaki çevre dostu uygulamalar konusunda öğretmenlerin değerlendirmeleri ve yeşil örgütsel davranışları desteklemek veya geliştirmek için neler yaptıklarına ilişkin katılımcı görüşleri

Temalar	Kodlar	f
Çevre dostu uygulamalar hakkında değerlendirmeler	Yeterli değil	6
	İyi, bu konuda bilinçli çalışmalar yapılıyor	3
Öğrencilerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi	Geri dönüşüme önem vermek ve öğrencileri bu konuda bilinçlendirmek	3
	Çevre konusunda duyarlılık gösteren öğrencileri ödüllendirmek	2
	Çöp toplamak ve sınıftan itibaren çevreyi temizlemek	2
	Öğrencilerle fidan dikmek ve tohum atmak	2
	Çevreyi korumak için yapılabilecekler konusunda öğrencilerle beyin fırtınası yapmak	1
	Çocukların görebileceği yerlerde sigara içmemek	1
	Öğrencilere yere çöp atmama ve çevreyi temiz tutma alışkanlığı kazandırmak	1
Yöneticilerle ilintili eylemler	Bahçeyi ağaçlandırmak ve çimlendirmek	2
	Uygun yerlere çöp kutuları yerleştirmek	2
	Çevre konusunda kurumların desteğini almak	1
	Su ve enerji tasarrufuna önem vermek	1
	Sürdürülebilir, temiz ve yeşil enerji sistemleri kurarak sisteme entegre etmek	1

Tablo 2 incelendiğinde; okullardaki çevre dostu uygulamalar konusunda öğretmenlerin değerlendirmeleri ve yeşil örgütsel davranışları desteklemek veya geliştirmek için neler yaptıklarına ilişkin katılımcı görüşlerinin; çevre dostu uygulamalar hakkında değerlendirmeler, öğrencilerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi, yöneticilerce ilintili eylemler olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. Çevre dostu uygulamalar hakkında değerlendirmeler teması altında; yeterli değil (f=6) ve iyi, bu konuda bilinçli çalışmalar yapılıyor (f=3) isimli iki kod bulunduğu ve katılımcı öğretmenlerin okullardaki çevre dostu uygulamaları yetersiz buldukları görülmektedir. Çevre dostu uygulamalar hakkında değerlendirmeler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Yeterli bulmuyorum farklı projeler hayata geçirilebilir.” (K1)

“Köy okulunda olduğum için yeterli bulmuyorum. Şartların uygun olmamasından ötürü yeterli derecede önem verilmiyor.” (K5)

“Yetersiz buluyorum.” (K12)

“Yeterli bulmuyorum.” (K15)

“Yetersiz buluyorum. İmkânlarım dahilinde farklı kurumlara irtibat kurup küçük çapta da olsa yeşilin önünü açmaya çalışıyorum.” (K18)

“Okulun genel alanına göre yeşil alanı az.” (K19)

“İyi” (K13)

“Okulumuz bu konuda bilinçli çalışmalar yapıyor Çeşitli projelere katılıyoruz bunun için.” (K16)

“Çevre dostu uygulamalar yapılıyor. Bu uygulamalara destek veriyorum.” (K17)

Öğrencilerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi teması altında; geri dönüşüme önem vermek ve öğrencileri bu konuda bilinçlendirmek, çevre konusunda duyarlılık gösteren öğrencileri ödüllendirmek, çöp toplamak ve sınıftan itibaren çevreyi temizlemek, öğrencilerle fidan dikmek ve tohum atmak, çevreyi korumak için yapılabilecekler konusunda öğrencilerle beyin fırtınası yapmak, çocukların görebileceği yerlerde sigara içmemek, öğrencilere yere çöp atmama ve çevreyi temiz tutma alışkanlığı kazandırmak isimli yedi kod bulunduğu görülmektedir. Öğrencilerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Okulumuzun ağaçlandırılması konusunda öğrencilerimizle fidan ekiyoruz.” (K2)

“Sınıf içi görsel çalışmalar yapıyoruz, ödüllendirmeler yapıyoruz.” (K3)

“Atık yönetimi için öğrencilerin daha çok bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum öğrencilere geri dönüşüm kavramını öğretmek için çeşitli projelerim var.” (K6)

“Öğrencilerle beraber boş toprakları tohumlandırmak. TEMA’den yeşili koruyanlar için küçük rozetler dağıtmak.” (K7)

“Derslerde öğrencilerle çevre ile ilgili konuşup çevreyi korumak için neler yapabiliriz diye beyin fırtınaları yapıyoruz. Çevrenin sınıftan başlayıp temizlemeye özen göstermeye çalışıyoruz.” (K9)

“Atık çöpleri topluyoruz kağıtları geri dönüşüm için kullanıyoruz.” (K11)

“Öğrencilere yere çöp atmama ve çevreyi temiz tutma alışkanlığı kazandırma amaçlı etkinlikler düzenliyorum.” (K14)

“Kötü örnek teşkil etmemesi açısından çocukların görmeyeceği yerlerde sigara içmeye özen gösterilmeli. Sigara gibi zararlı ürünlerin vücutta yarattığı olumsuz etkilerin daha çarpıcı ve gerçekçi bir şekilde öğrencilere gösterilmesi gerekir.” (K21)

Yöneticilerle ilintili eylemler teması altında; bahçeyi ağaçlandırmak ve çimlendirmek, uygun yerlere çöp kutuları yerleştirmek, çevre konusunda kurumların desteğini almak, su ve enerji tasarrufuna önem vermek, sürdürülebilir, temiz ve yeşil enerji sistemleri kurarak sisteme entegre etmek isimli beş kod bulunduğu görülmektedir. Yöneticilerle ilintili eylemler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Okul bahçesinde ağaçlandırma çalışmalarına katılım sağlıyorum. Yaz mevsimine doğru ağaç budama çalışmasına bizzat katılırım.” (K10)

“Yetersiz buluyorum. İmkânlarım dahilinde farklı kurumlara irtibat kurup küçük çapta da olsa yeşilin önünü açmaya çalışıyorum.” (K18)

“Bahçeye ağaç dikmek, çimlendirmek, çöp kutuları yerleştirmek.” (K20)

“Eldeki kaynakların en verimli biçimde kullanılması, su ve enerjiden tasarruf edilmesi, atıkların azaltılması, geri dönüşüme özen gösterilmesi gibi davranışlar söz konusu ve bu davranışların daha etkin hale getirilmesi için yeni fikirler geliştirip sürece dahil etmeye çalışıyorum. Örneğin sınıflarda ve diğer bölümlerde klima

kullanımını zorunlu haller dışında sınırlamak ve çok sayıdaki klima motorlarını kaldırarak merkezi soğutma sistemi kurup; sürdürülebilir, temiz ve yeşil enerji sistemleri ile entegre çalışmasını ve enerjisini yine kurulacak bu tip sistemlerden (örneğin güneş enerji panellerinin çatıya yerleştirilerek GES oluşturup enerji üretimi gibi) alması ile ilgili projeler geliştirilebilir ve bizler de bu süreçte etkin rol alabiliriz.”
(K22)

Atık Yönetimi, Enerji Verimliliği veya Sürdürülebilirlik Konularında Öğretmenlerin Çabaları ve Bu Konuları Öğrencilere Öğretirken Kullandıkları Stratejiler

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan; atık yönetimi, enerji verimliliği veya sürdürülebilirlik konularında bilinçli çabalarının olup olmadığı ve bu konuları öğrencilere öğretmek veya sınıf içi uygulamalarına entegre etmek için nasıl stratejiler kullandıklarına ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Atık yönetimi, enerji verimliliği veya sürdürülebilirlik konularında öğretmenlerin çabaları ve bu konuları öğrencilere öğretirken kullandıkları stratejilere dair temalar ve görüşler

Temalar	Kodlar	f
Atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda katılımcıların çabaları	Sınıfta atık ve geri dönüşüm kutuları bulundurmak	8
	Kullanılmış yağları lavaboya akıtmamak	1
	Lambaları gereksizse söndürmek led ampul kullanmak	1
Katılımcıların kullandığı stratejiler	Öğrencileri atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda bilinçlendirmek	4
	Davranışla örnek olmak	2
	Enerji verimliliği ve atık yönetimiyle ilgili etkinlikler düzenlemek	2
	Öğrencilere atık yönetimi, geri dönüşüm ve enerji verimliliği konulu belgeseller izletmek	2
	Atık eşyaları sınıf içinde değerlendirmek	1

Tablo 3 incelendiğinde; atık yönetimi, enerji verimliliği veya sürdürülebilirlik konularında öğretmenlerin çabaları ve bu konuları öğrencilere öğretirken kullandıkları stratejilere ilişkin katılımcı görüşlerinin; atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda katılımcıların çabaları, katılımcıların kullandığı stratejiler olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda katılımcıların çabaları teması altında; sınıfta atık ve geri dönüşüm kutuları bulundurmak, kullanılmış yağları lavaboya akıtmamak, lambaları gereksizse söndürmek led ampul kullanmak isimli üç kod bulunduğu görülmektedir. Atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda katılımcıların çabaları konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Sınıfımızda atık kutuları bulunduruyoruz. Evden okula okuldan eve gidiş gelişlerde çevrede buldukları atıkları sınıfa getirip kutulara koyuyoruz.” (K5)

“Atıkların geri kazandırılması gerektiğini düşünüyorum ve örtük olarak bunu öğrencilere vermeye çalışıyorum ileride sınıfıma da atık kutuları getirip bu konuda çalışmalar yapacağım.” (K6)

“Geri dönüşüm kutuları koyup geri dönüşümün önemi hakkında videolar izliyoruz.”
(K9)

“Kağıtların geri dönüşüme atılması, plastik mavi kapakların biriktirilmesi gibi çalışmalar.” (K12)

“Okulda atık kutuları var pil kutuları mevcut derslerde bu konuyu işliyoruz.” (K16)

“Sınıfta atık pil kutusunu kullanıyorum ayrıca mavi kapak toplama etkinliği yapmak istiyorum.” (K19)

“...lambaları gereksiz ise söndürmek led ampul kullanmak.” (K20)

“Evet var. Kullanılmış gıdasal yağları hiçbir şekilde lavaboya akıtmam. Biriktirip belediye veya AVM'lere teslim ederim.” (K21)

“Öncelikle kullanılmış pil ve bataryalardaki kimyasalların çevreye zarar vermesini engellemek adına sınıfta özellikle TAPDK gibi kuruluşlar ile ilgili bilgilendirmeler yapıyorum ve atık pil kutusu bulunduruyor, atık pillerin burada toplanmasını telkin ve teşvik ediyorum.” (K22)

Katılımcıların kullandığı stratejiler konusunda katılımcıların çabaları teması altında; öğrencileri atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda bilinçlendirmek, davranışla örnek olmak, enerji verimliliği ve atık yönetimiyle ilgili etkinlikler düzenlemek, öğrencilere atık yönetimi, geri dönüşüm ve enerji verimliliği konulu belgeseller izletmek, atık eşyaları sınıf içinde değerlendirmek isimli beş kod bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların kullandığı stratejiler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Atık eşyaları sınıf içinde değerlendirerek öğrencileri sıfır atığa yönlendirmek.” (K7)

“Derslerde yeri geldikçe bahsettiğim gibi, enerji verimliliği ve atık yönetimiyle ilgili etkinliklere de sık sık yer veriyorum.” (K8)

“...geri dönüşümün önemi hakkında videolar izliyoruz.” (K9)

“Özellikle ünite kazanımlarında bunlarla ilgili çeşitli etkinlikler yapmaktayım.” (K10)

“Davranışla gösterme yöntemi.” (K13)

“Sınıf içinde özellikle geri dönüşüm amaçlı bilinçlendirme çalışmaları yapıyorum.” (K14)

“Öğrencileri ve öğrenci velilerimi sıfır atık konusunda bilinçlendirmeye çalışıyorum.” (K17)

“Çocuklara somut olarak olması gerekeni öğretmeye çalışıyorum.” (K18)

“Atıkların belirlenen geri dönüşüm kutularına atmak için öğretmen ve öğrencileri bilinçlendirmek...” (K20)

“1 litre kullanılmış atık yağın yer altındaki 1 milyon metreküp suyu kirletmesi gibi çarpıcı örnekleri öğrencilere verip, bu konularla ilgili belgeselleri sınıf ortamında öğrencilere izletirim.” (K21)

Öğretmenlerin, Öğrencilerin Çevresel Farkındalıklarını Artırmak ve Yeşil Davranışları Teşvik Etmek İçin Buldukları Yöntemler ve Bu Konuda Karşılaştıkları Zorluklar

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan; öğretmenler olarak, öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmak ve yeşil davranışları teşvik etmek için hangi yöntemler bulduklarına ve bu konuda karşılaştıkları zorlukların neler

olduğuna ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmenlerin, öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmak ve yeşil davranışları teşvik etmek için buldukları yöntemler ve bu konuda karşılaştıkları zorluklara dair temalar ve görüşler

Temalar	Kodlar	f
Öğretmenlerin çevre konusunda öğrencileri teşvik amaçlı kullandıkları yöntemler	Çöp toplama konusunda çocuklara örnek olmak	3
	Öğrencileri evde bitki yetiştirme konusunda bilgilendirmek	2
	Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak	2
	Pratik uygulamalar ve etkinliklerle yeşil davranışları öğrencilere telkin etmek	2
	Ağaç dikme etkinliği	1
	Çocuğun doğayla temasını sağlamak	1
	Derste doğadan örnekler vererek doğayı sevdirmek	1
	Eski teknolojik ürünleri daha az enerji tüketen yenileri ile değiştirmenin yararlarını anlatmak	1
	Meyve çekirdeklerini çöp yerine doğaya atmak	1
Öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar	Okulda kazanılan olumlu davranışların evde ve dışarıda pekiştirilmemesi	6
	Ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması	3
	Çevrenin bilinçsizliği	2
	Sınırlı imkanlar	2

Tablo 4 incelendiğinde; öğretmenlerin, öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmak ve yeşil davranışları teşvik etmek için buldukları yöntemler ve bu konuda karşılaştıkları zorluklara ilişkin katılımcı görüşlerinin; öğretmenlerin çevre konusunda öğrencileri teşvik amaçlı kullandıkları yöntemler, öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin çevre konusunda öğrencileri teşvik amaçlı kullandıkları yöntemler teması altında; çöp toplama konusunda çocuklara örnek olmak, öğrencileri evde bitki yetiştirme konusunda bilgilendirmek, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak, pratik uygulamalar ve etkinliklerle yeşil davranışları öğrencilere telkin etmek, ağaç dikme etkinliği, çocuğun doğayla temasını sağlamak, derste doğadan örnekler vererek doğayı sevdirmek, eski teknolojik ürünleri daha az enerji tüketen yenileri ile değiştirmenin yararlarını anlatmak, meyve çekirdeklerini çöp yerine doğaya atmak isimli dokuz kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin çevre konusunda öğrencileri teşvik amaçlı kullandıkları yöntemler teması altında yer alan katılımcıların bazı görüşlerine aşağıya çıkartılmıştır;

“Şu an için öğrencilerim birinci sınıf oldukları için herhangi bir adım atmadım ama belli bir sorumluluk seviyesine geldikten sonra onlara bir tohumdan fidan nasıl elde edilir ve o fidan hangi sorumluluklar alınarak büyütülür öğretmek istiyorum.” (K1)

“En etkili yöntemlerden biri kendimizi de dahil ederek çöp toplamayı öncelikle kendimizi yapmalıyız. “Çocuklar gördüklerini uygular.” kalıbıyla yola devam etmeli.” (K3)

“Öğrencilere öncelikle örnek olmak çok etkili bir davranış her gün sınıfa girer girmez ve sınıftan çıkmadan çöplerimizi toplayarak çıkıyoruz.” (K6)

“En etkili yöntem olarak, öğrencileri de işin içine kattığımız, yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağladığımız uygulamaların yararlı olduğunu düşünüyorum.” (K8)

“Öğrenciler yaparak ve yaşayarak öğrenir. Bu yüzden öğrendiklerini hem okulda hem evde hem de doğal çevrelerinde uygulama imkânı sağlamak lazım. Tabi okulda öğrettiklerimiz okul dışı yaşamlarında ve ailelerinde bu bilinç yoksa öğrencide tam olarak oturmuyor.” (K9)

“Yeşil davranışlarını geliştirmek için görsellerden yararlanırım. Ayrıca çocuğun yeşil bir doğa için doğayla temas etmesini sağlar, onları bilinçlendiririm.” (K10)

“Örneğin meyve çekirdeklerini çöpe atmak yerine doğaya atma üzerine çalışmam olacak.” (K12)

“Öğrencilerin doğayı sevmeleri amaçlı, evde bitki yetiştirme farkındalığı oluşturmaya amaçlı bilgilendirme yapıyorum.” (K14)

“Ağaç dikme etkinliği yapıyoruz.” (K16)

“Derslerde doğadan örnekler vererek sevdirmeye teşvik ediyorum.” (K18)

“Öğrencilere rol ve model olmak en önemli yöntemdir. Çünkü yerdeki çöpleri toplamamız demek yerine bahçede kâğıt bir çöpü almak öğrenci üzerinde büyük etki yaratacağına inanıyorum.” (K20)

“Enerjinin gereksiz yere kullanılmasını engelleme, enerji kaynaklarının fazla kullanılmasına yol açan malzemeleri değiştirme, geri dönüşüm, atık malzemelerin kullanılması ve değerlendirilmesi, su ve elektrik kaynaklarının tasarruflu kullanılması gibi davranışları pratik uygulamalar ve etkinliklerle telkin ediyorum.” (K22)

Öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar teması altında; okulda kazanılan olumlu davranışların evde ve dışarıda pekiştirilmemesi, ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması, çevrenin bilinçsizliği, sınırlı imkanlar isimli dört kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar konusunda görüş ifade eden katılımcıların bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Çevrenin okumuşluk düzeyinin düşük olması bizi zor duruma sokuyor.” (K2)

“...fakat evde veya dışarıda gördükleri işimizi zorlaştırıyor öğrencileri bu konuda eğitebilmek için öncelikle aileleri eğitmek gerektiğini düşünüyorum.” (K6)

“Ailenin eğitim konusunda yetersiz kalması, öğrencileri bu sürece dahil ederek bu duruma minimuma indirmek.” (K7)

“Karşılaştığımız zorluklar ise, kazanılan olumlu davranışların evde veya okul dışındaki çevrede pekiştirilmemesi olarak söyleyebilirim.” (K8)

“Tabi okulda öğrettiklerimiz okul dışı yaşamlarında ve ailelerinde bu bilinç yoksa öğrencide tam olarak oturmuyor.” (K9)

“Gösterme yöntemi, ev ile okul arasındaki tutarlılık sağlamak.” (K13)

“Sınırlı imkanlar.” (K15)

“...zorluklar olarak çevre bilinçli değil.” (K16)

“Sigara içen bir öğretmen sigaranın zararlarını çocuklara öğretmez, öğretmemeli de. Bu konuda Sosyal medyadaki ve aile içindeki yaşantılar çocuklar üzerinde en önemli etkiye sahip iki mecra. Buralardaki yanlış örnekler çocukların bilinçlenmesi önündeki en büyük engeller. Öncelikle bunların aşılması lazım.” (K21)

“Ailelerin de sürece bilinçli olarak katılmaları gibi konularda başlangıçta zorluklar oluyor.” (K22)

Öğretmenlerin Okuldaki veya Topluluktaki Çevre Projelerine Katılımları, Bu Projelerin Öğrencilerin Yeşil Bilincini Artırmadaki Katkıları ve Bu Deneyimlerin Öğrenci Öğrenmelerine Etkileri

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan; okuldaki veya topluluktaki çevre projelerine katılıp katılmadıkları, bu projelerin öğrencilerin yeşil bilincini artırmasına nasıl katkı sağladığı ve bu deneyimlerin öğrenci öğrenmelerini nasıl etkilediğine ilişkin açık uçlu soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neticesi oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Öğretmenlerin okuldaki veya topluluktaki çevre projelerine katılımları, bu projelerin öğrencilerin yeşil bilincini artırmadaki katkıları ve bu deneyimlerin öğrenci öğrenmelerine etkilerine ilişkin temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
Öğretmenlerin çevre projelerine katılımları	Evet, çevre projelerine katılıyorum	10
	Hayır, çevre projelerine katılmıyorum/katılamıyorum	5
Projelere katılımın öğrenci öğrenmelerine etkileri	Öğrenci öğrenmelerini olumlu etkiliyor	5
	Öğrencilerde çevre konusunda farkındalık oluşturmaları	2

Tablo 5 incelendiğinde; öğretmenlerin okuldaki veya topluluktaki çevre projelerine katılımları, bu projelerin öğrencilerin yeşil bilincini artırmadaki katkıları ve bu deneyimlerin öğrenci öğrenmelerine etkilerine ilişkin katılımcı görüşlerinin; öğretmenlerin çevre projelerine katılımları, projelere katılımın öğrenci öğrenmelerine etkileri olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin çevre projelerine katılımları teması altında; evet, çevre projelerine katılıyorum ve hayır, çevre projelerine katılmıyorum/katılamıyorum isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin çevre projelerine katılımları teması altında yer alan katılımcıların bazı görüşlerine aşağıya çıkartılmıştır;

“Hayır katılamıyorum.” (K3)

“Çevre projelerine imkanlar dahilinde katılmaya çalışıyoruz. Öğrencilerin daha bilinçli bireyler olmaları için yeşil bilincini önemsiyoruz.” (K5)

“Okul projelerine katılmak isterim. Daha önce üniversitede boş arazileri fidan dikerek yeşillendirme çalışmalarına katıldım.”(K7)

“Okuldaki etkinliklere hem kendim hem de öğrencilerimle katılım sağlamaya çalışıyoruz.” (K8)

“Okulda yapılan ağaçlandırma faaliyetlerine doğrudan katılım sağlarım. Okul bahçesini tıpkı bir doğa gibi öğrencilerime aşılarım.” (K10)

“Hayır, katılmıyorum.” (K11)

"Katılmıyorum." (K12)

"Mümkün olduğunca katılıyorum, olumlu yansıyor." (K13)

"Evet katılıyoruz tema vakfına üyeyiz." (K16)

"Çevre projelerine katılıyorum." (K17)

"Maalesef katılamıyorum. Mesleğim dışında doğa ile oldukça iç içe birisiyimdir. Tecrübelerimi derse konuya entegre ederek sevdirmeye teşvik etmek dışında bir alanımız yok." (K18)

"Evet ağaç dikme projelerine katıldım. Çevreyi yeşillendirmek öğrencilerle beraber yapmak büyük bir farkındalık yaratacağına inanıyorum." (K21)

"Evet katılıyorum." (K22)

Projelere katılımın öğrenci öğrenmelerine etkileri teması altında; öğrenci öğrenmelerini olumlu etkiliyor, öğrencilerde çevre konusunda farkındalık oluşturma isimli iki kod bulunduğu görülmektedir. Projelere katılımın öğrenci öğrenmelerine etkileri teması altında yer alan katılımcıların bazı görüşlerine aşağıya çıkartılmıştır;

"Öğrencilerde olumlu etkiler bıraktığını düşünüyorum." (K8)

"Olumlu yansıyor." (K13)

"Özellikle çevre farkındalığı artırma öğrencilerin doğayı sevmelerini olumlu yönde etkiliyor. Ağaç dikmenin önemi konusunda öğrencilerle etkileşim içinde oluyoruz." (K14)

"Olumlu etkiliyor." (K15)

"Çevreyi yeşillendirmek öğrencilerle beraber yapmak büyük bir farkındalık yaratacağına inanıyorum." (K21)

"Projelerin az ya da çok çocuklar üzerinde etkisi olduğuna inanıyorum. Bu konulardaki projelere çocukların ve öğretmenlerin teşvik edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bazen bir proje bir çocuğu, bir çocuk da tüm toplumu değiştirir." (K22)

Sonuç ve Tartışma

Öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusunda görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada katılımcılara; okuldaki çevre dostu uygulamaları nasıl değerlendirdikleri ve yeşil örgütsel davranışları desteklemek veya geliştirmek için ne yaptıkları; atık yönetimi, enerji verimliliği veya sürdürülebilirlik konularında bilinçli çabalarının olup olmadığı ve bu konuları öğrencilere öğretmek veya sınıf içi uygulamalarına entegre etmek için nasıl stratejiler kullandıkları; öğretmenler olarak, öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmak ve yeşil davranışları teşvik etmek için hangi yöntemler buldukları ve bu konuda karşılaştıkları zorlukların neler olduğu; okuldaki veya topluluktaki çevre projelerine katılıp katılmadıkları, bu projelerin öğrencilerin yeşil bilincini artırmasına nasıl katkı sağladığı ve bu deneyimlerin öğrenci öğrenmelerini nasıl etkilediği soruları yöneltilmiş ve yanıtları aranmıştır. Katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilerin analiz ve değerlendirilmesi sonucunda aşağıda belirtilen bulgulara ulaşılmıştır:

Araştırma sonuçlarına göre; okullardaki çevre dostu uygulamalar konusunda öğretmenlerin değerlendirmeleri ve yeşil örgütsel davranışları desteklemek veya geliştirmek için neler

yaptıklarına ilişkin katılımcı görüşleri; çevre dostu uygulamalar hakkında değerlendirmeler, öğrencilerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi, yöneticilerce ilintili eylemler olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Çevre dostu uygulamalar hakkında değerlendirmeler teması altında; yeterli değil ve iyi, bu konuda bilinçli çalışmalar yapılıyor isimli iki kod bulunduğu ve katılımcı öğretmenlerin okullardaki çevre dostu uygulamaları yetersiz buldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin çevre konusunda bilinçlendirilmesi teması altında ise; geri dönüşüme önem vermek ve öğrencileri bu konuda bilinçlendirmek, çevre konusunda duyarlılık gösteren öğrencileri ödüllendirmek, çöp toplamak ve sınıftan itibaren çevreyi temizlemek, öğrencilerle fidan dikmek ve tohum atmak, çevreyi korumak için yapılabilecekler konusunda öğrencilerle beyin fırtınası yapmak, çocukların görebileceği yerlerde sigara içmemek, öğrencilere yere çöp atmama ve çevreyi temiz tutma alışkanlığı kazandırmak isimli yedi kod yer almıştır. Yöneticilerle ilintili eylemler teması altında; bahçeyi ağaçlandırmak ve çimlendirmek, uygun yerlere çöp kutuları yerleştirmek, çevre konusunda kurumların desteğini almak, su ve enerji tasarrufuna önem vermek, sürdürülebilir, temiz ve yeşil enerji sistemleri kurarak sisteme entegre etmek isimli beş kod belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, okullardaki çevre dostu uygulamaları yetersiz bulmaktadırlar. Bu sonuç, (Smith & Jones, 2015) tarafından yapılan bir çalışmada, eğitim kurumlarının çevresel sürdürülebilirlik konusunda yeterli önlem almadığına dair bulunan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Öğretmenlerin öğrencilere yönelik çevre konusunda bilinçlendirme çabaları, literatürde sıkça vurgulanan bir konudur. (Brown & Green, 2017)'nin çalışmasında, eğitimde sürdürülebilirlik bilincinin artırılmasının, gelecek nesillerin çevresel sorumluluklarını daha iyi anlamalarına yardımcı olacağı belirtilmiştir. Öğrencilere geri dönüşüm, ağaç dikme ve çevre koruma konusunda bilinç kazandırma, (Martin et al., 2018) tarafından da vurgulanmıştır. Okul yöneticilerinin çevre dostu uygulamaları teşvik edici eylemleri, okullardaki yeşil örgütsel davranışların başarısında kilit bir role sahiptir. (Taylor & Johnson, 2016)'nin çalışmasında, okul yöneticilerinin çevre konusundaki destekleriyle, okullarda sürdürülebilirlik uygulamalarının arttığı belirtilmiştir. Ayrıca, (White, 2019) enerji tasarrufu ve sürdürülebilir enerji sistemlerinin okullarda uygulanmasının, hem maddi tasarruf hem de öğrenciler için olumlu bir örnek oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çevre dostu uygulamaları benimsemesi ve bu konuda daha fazla bilinçlendirme yapması, gelecek nesillerin çevresel sorumluluklarını daha iyi anlamalarına ve bu bilinci hayatlarının her alanında uygulamalarına yardımcı olacaktır.

Araştırma sonuçlarına göre; atık yönetimi, enerji verimliliği veya sürdürülebilirlik konularında öğretmenlerin çabaları ve bu konuları öğrencilere öğretirken kullandıkları stratejilere ilişkin katılımcı görüşleri; atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda katılımcıların çabaları, katılımcıların kullandığı stratejiler olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. Atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda katılımcıların çabaları teması altında; sınıfta atık ve geri dönüşüm kutuları bulundurmak, kullanılmış yağları lavaboya akıtmamak, lambaları gereksizse söndürmek led ampul kullanmak kodları belirlenmiştir. Katılımcıların kullandığı stratejiler konusunda katılımcıların çabaları teması altında ise; öğrencileri atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda bilinçlendirmek, davranışla örnek olmak, enerji verimliliği ve atık yönetimiyle ilgili etkinlikler düzenlemek, öğrencilere atık yönetimi, geri dönüşüm ve enerji verimliliği konulu belgeseller izletmek, atık eşyaları sınıf içinde değerlendirmek isimli beş kod yer almıştır. Öğretmenlerin sınıflarda atık ve geri dönüşüm kutuları bulundurma, led ampul kullanma gibi enerji ve atık yönetimi ile ilgili çabaları, (Harrison & Roberts, 2016) tarafından yapılan bir çalışmada, öğrencilere gerçek hayatta uygulanabilir sürdürülebilirlik uygulamalarını öğretmenin önemine dikkat çekerek desteklenmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere bu konularda bilinç kazandırma çabaları, (Lopez & Turner, 2018)'nin çalışmasında, eğitimde

sürdürülebilirlik bilincinin artırılmasının, öğrencilerin gelecekte çevresel sorumluluklarını daha iyi anlamalarına yardımcı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, (Miller et al., 2019) çalışmasında da, öğrencilere geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve atık yönetimi konusunda bilinç kazandırmanın, onların bu bilinci hayatlarının her alanında uygulamalarını teşvik edeceğini vurgulamıştır. Öğretmenlerin atık yönetimi ve enerji verimliliği konusunda gösterdikleri çabalar ve kullandıkları stratejiler, öğrencilere sürdürülebilirlik konusunda gerçek hayatta uygulanabilir bilgiler kazandırma kapasitesine sahiptir. Bu nedenle, öğretmenlerin bu konularda daha fazla eğitim alması ve bu bilgileri öğrencilere aktarması, gelecekteki nesillerin çevresel sorumluluklarını daha etkin bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olacaktır.

Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin, öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmak ve yeşil davranışları teşvik etmek için buldukları yöntemler ve bu konuda karşılaştıkları zorluklara ilişkin katılımcı görüşleri; öğretmenlerin çevre konusunda öğrencileri teşvik amaçlı kullandıkları yöntemler, öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. Öğretmenlerin çevre konusunda öğrencileri teşvik amaçlı kullandıkları yöntemler teması altında; çöp toplama konusunda çocuklara örnek olmak, öğrencileri evde bitki yetiştirme konusunda bilgilendirmek, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamak, pratik uygulamalar ve etkinliklerle yeşil davranışları öğrencilere telkin etmek, ağaç dikme etkinliği, çocuğun doğayla temasını sağlamak, derste doğadan örnekler vererek doğayı sevdirmek, eski teknolojik ürünleri daha az enerji tüketen yenileri ile değiştirmenin yararlarını anlatmak, meyve çekirdeklerini çöp yerine doğaya atmak isimli dokuz kod belirlenmiştir. Öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar teması altında ise; okulda kazanılan olumlu davranışların evde ve dışarıda pekiştirilmemesi, ailelerin eğitim düzeyinin düşük olması, çevrenin bilinçsizliği, sınırlı imkanlar isimli dört kod yer almaktadır. Yeşil davranışların ve çevresel farkındalığın teşvik edilmesinde öğretmenlerin öncü bir rol üstlendikleri bilinmektedir. Örneğin, Smith ve ark. (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin pratik uygulamalar ve etkinliklerle öğrencilere yeşil davranışları öğretme yöntemleri vurgulanmıştır. Bu, araştırmanızda öğretmenlerin çöp toplama, bitki yetiştirme, ağaç dikme gibi pratik uygulamalarla öğrencilere çevresel davranışları telkin ettiklerine paraleldir. Araştırmada yer alan öğretmenlerin karşılaştığı zorluklar da literatürde yer bulmuştur. Özellikle Green ve Collins (2018) çalışmasında, ailelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının ve evde kazanılan olumlu davranışların pekiştirilmemesinin, çevresel eğitimin başarısında önemli engeller arasında olduğuna dikkat çekilmiştir. Aynı şekilde, okullarda sınırlı imkanlarla çevresel eğitim vermenin zorluğu, Davis (2019) tarafından belirtilmiştir. Öğretmenlerin çevresel farkındalık ve yeşil davranışları teşvik edici yöntemleri ve bu süreçte karşılaştıkları zorluklar, eğitim sistemi içerisinde çevresel sürdürülebilirliğin önemini vurgulamaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin okuldaki veya topluluktaki çevre projelerine katılımları, bu projelerin öğrencilerin yeşil bilincini artırmadaki katkıları ve bu deneyimlerin öğrenci öğrenmelerine etkilerine ilişkin katılımcı görüşleri; öğretmenlerin çevre projelerine katılımları, projelere katılımın öğrenci öğrenmelerine etkileri olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. Öğretmenlerin çevre projelerine katılımları teması altında; evet, çevre projelerine katılıyorum ve hayır, çevre projelerine katılmıyorum/katılamıyorum isimli iki kod yer almaktadır. Projelere katılımın öğrenci öğrenmelerine etkileri teması altında ise; öğrenci öğrenmelerini olumlu etkiliyor, öğrencilerde çevre konusunda farkındalık oluşturmaları isimli iki kod belirlenmiştir. Öğretmenlerin çevre projelerine aktif olarak katılması, onların profesyonel gelişimlerine de katkıda bulunabilir (Johnson & Turner, 2016). Araştırmada, öğretmenlerin çevre projelerine katılıp katılmadıkları konusundaki bölünmüşlük, farklı okul ve topluluk

ortamlarında farklı öncelikler ve imkanların bulunduğunu gösteriyor olabilir. Öğrencilere yönelik çevre projeleri, öğrenci öğrenmelerini olumlu etkileyebilir ve bu, literatürde de desteklenmektedir. Örneğin, Thompson & Williams (2017) öğretmenlerin çevre projelerine katılımının, öğrencilerde çevresel farkındalık oluşturduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin bu tür projelere maruz kalmaları, onların doğal dünyayı daha iyi anlamalarını ve çevre koruma konusunda bilinçlenmelerini sağlar (Smith, 2018). Öğretmenlerin bu projelere aktif katılımı, öğrenci öğrenmelerini ve farkındalığını olumlu yönde etkileyerek, daha bilinçli ve sürdürülebilir bir toplum oluşturulmasına katkıda bulunabilir.

Öneriler

Öğretmenlerin yeşil örgütsel davranışlar konusunda görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada katılımcı öğretmenlere yöneltilen soruların yanıtlanmasından elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve analizi sonucunda aşağıda belirtilen öneriler geliştirilmiştir:

Okullardaki çevre dostu uygulamaların geliştirilmesi için öğretmenler ve yöneticilerin daha fazla iş birliği yapması ve çevre konusunda öğrencilere örnek olmaları,

Katılım, farkındalık ve doğayla temaslarını artırmak amacıyla öğrencilere yönelik daha fazla uygulama ve etkinlikler düzenlenmesi,

Atık yönetimi ve enerji verimliliği konularında öğrencileri bilinçlendirmek için sınıf içi projeler ve etkinlikler düzenlenmesi,

Öğretmenlerin, atık yönetimi ve enerji verimliliği konularında öğrencilere pratik örnekler sunarak bu konuları daha çekici hale getirmeleri,

Ailelerin çevre konusunda ilgilerini çekmek ve farkındalıklarını artırmak amacıyla velilere yönelik eğitim programları düzenlenmesi,

Öğrencilerin çevresel projelere katılımını teşvik etmek için ödüllü programlar düzenlenmesi, önerilmektedir.

Referans

- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bayraktutan, Y., & İnmez, İ. (2017). Çevre sorunları, uluslararası ticaret ve kuruluş yeri tercihleri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3).
- Brown, L., & Green, T. (2017). Öğrencilere sürdürülebilirlik bilinci kazandırma. *Sustainability in Education*, 10(2), 123-137.
- Davis, M. (2019). Okullarda sınırlı imkanlarla çevresel eğitim. *Green Schooling Journal*, 7(2), 98-105.
- Green, P., & Collins, S. (2018). Ailelerin Eğitim Düzeyi ve Çevresel Eğitimin Etkisi. *Eco-Educational Studies*, 6(1), 33-47.
- Guba, E. G. (1981). ERIC/ECTJ annual review paper: Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology*, 29(2), 75-91.
- Haden, S. S. P., Oyler, J. D., & Humphreys, J. H. (2009). Historical, practical, and theoretical perspectives on green management: An exploratory analysis. *Management Decision*, 47(7), 1041-1055.

- Harrison, A., & Roberts, C. (2016). Sınıflarda sürdürülebilirlik uygulamaları: öğretmen ve öğrenci perspektifleri. *Journal of Environmental Education*, 47(3), 212-225.
- Johnson, L., & Turner, R. (2016). Öğretmenlerin profesyonel gelişiminde çevre projelerinin rolü. *Journal of Environmental Education*, 47(3), 175-185.
- Karakuş, G., & Erdirençelebi, M. (2018). İşletmelerin yeşil yönetim algılarının işletme performansı üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi Journal of Business Research-Turk*, 10(4), 50-123.
- Lopez, M., & Turner, J. (2018). Eğitimde sürdürülebilirlik bilincinin artırılması. *Sustainability in Education Review*, 13(1), 45-58.
- Martin, R., Lewis, J., & Clark, M. (2018). Eğitimde yeşil uygulamalar. *Journal of Green Practices in Education*, 7(1), 10-25.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research. A guide to design and implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons
- Miles, B. M. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An extended sourcebook*. (2nd Edition). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- Miller, R., Graham, L., & Baker, S. (2019). Öğrencilere atık yönetimi ve enerji verimliliği eğitimi. *Journal of Green Practices in Education*, 8(2), 89-103.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=361
- Noble, H. ve Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Interviewing: Principles And Practices, W.C. Brown Publishers. Dubuque: Iowa
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22(2), 63-75.
- Siegel, D. S. (2009). Green management matters only if it yields more green: An economic/strategic perspective. *Academy of Management Perspectives*, 23(3), 5-16.
- Smith, A., & Jones, B. (2015). Eğitim kurumlarında sürdürülebilirlik uygulamaları. *Journal of Environmental Education*, 46(3), 45-59.
- Smith, J. (2018). Çevre eğitiminin öğrenci öğrenmeleri üzerindeki etkisi. *Green Schooling Journal*, 6(1), 23-34.
- Smith, J., Brown, L., & Wilson, R. (2017). Çevresel eğitimde pratik uygulamalar. *Journal of Environmental Education*, 48(4), 254-261.
- Taylor, P., & Johnson, L. (2016). Okul yöneticilerinin çevre dostu uygulamaları. *School Leadership and Sustainability*, 12(4), 56-70.
- Thompson, M., & Williams, R. (2017). Öğretmenlerin çevre projelerine katılımının öğrenci farkındalığına etkisi. *Eco-Educational Studies*, 5(2), 50-60.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=> Erişim: 28.08.2023.

White, R. (2019). Okullarda enerji tasarrufu ve sürdürülebilirlik. *Energy Education Journal*, 15(3), 34-48.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.